

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024—2029 (E 58/2023 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle 22.3.2024 mennessä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-erityisasiantuntija Hanna Vuorinen, valtioneuvoston kanslia
- kansainvälisten asiain johtaja Aulikki Hulmi, maa- ja metsätalousministeriö
- ohjelmajohtaja Johanna Kohl, Luonnonvarakeskus
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Jonas Laxåback, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry
- metsäjohtaja Karoliina Niemi, Metsäteollisuus ry
- toiminnanjohtaja Jari Kauhanen, MTK-Pohjois-Savo ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ruokavirasto
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Suomen ilmastopaneeli
- Suomen Luontopaneeli
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Kalatalouden Keskusliitto
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Päivittäistavarakauppa ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- tutkimusprofessori Hannakaisa Lindqvist, Ilmatieteen laitos

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Huoltovarmuuskeskus

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Hallitusohjelman linjausten pohjalta EU-asioiden komitea on syksyn 2023 aikana valmistellut avaintavoitteet Suomen ennakkovaikuttamiseksi kaudelle 2024—2029. Tavoitteet ovat keskeinen väline osallistuttaessa Eurooppa-neuvoston strategisen ohjelman laadintaan sekä ennakkovaikuttamisessa loppuvuodesta 2024 toimintansa aloittavan komission ohjelmaan.

Valtioneuvoston kanta

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö.

Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomi vaikuttaa aktiivisesti Eurooppa-neuvostossa kesällä 2024 hyväksyttävän unionin strategisen agendan sisältöön sekä ennakkovaikuttaa tulevan komission ohjelmaan alla olevien linjausten mukaisesti.

Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen Euroopan unioni, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

On tärkeää, että perusoikeus- ja demokratiapolitiikan pitkäjänteistä kehitystyötä EU:ssa jatketaan. Oikeusvaltiokysymyksissä Suomi jatkaa pitkäaikaisella toimintalinjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Erityisen tärkeää Suomelle on se, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen.

Suomi edistää pitkäjänteisesti sukupuolten tasa-arvoa EU:ssa. Suomi tukee EU:n liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Liittyminen vahvistaisi unionin perustana olevia keskeisiä arvoja ja yhdenmukaistaisi perusoikeuksien suojaa Euroopassa.

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista. Rahoituskehysten kokonaistaso tulee kuitenkin säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksusuuden kasvua.

Strateginen kilpailukyky

Seuraavalle lainsäädäntökaudelle Suomen kannalta keskeisiä kilpailukyky politiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Suomi pitää tärkeänä konkreettisia toimia sisämarkkinoiden vahvistamiseksi erityisesti palveluiden, tavaroiden ja henkilöiden vapaan liikkuvuuden osalta ja korostaa kasvun hakemista mm. digitalisaatiosta. Kehittämällä kuluttajansuojaa EU:ssa lisätään kuluttajien luottamusta sisämarkkinoiden toimintaan.

Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvyille. EU:n on aktiivisesti avattava uusia markkinoita kauppasopimuksia neuvottelemalla ja vahvistettava kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi tukee jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaatamista. Suomi korostaa EU:n tavoitteita irtautua haitallisista riippuvuuksista sekä tunnistaa EU:n haavoittuvuudet tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla erityisesti Kiinan suhteen.

Suomi korostaa, että osana sisämarkkinoiden ja teollisuuspolitiikan vahvistamista on välttämättä tehostaa resurssitehokkuutta, kiertotalouden toimivuutta ja hiilineutraalien materiaalien kehittämistä. Suomi korostaa, että biotalous ja uusiutuvat luonnonvarat tarjoavat kestäviä ratkaisuja vähähiilisyyteen, haitallisista riippuvuuksista irtautumiseen sekä EU-alueen huoltovarmuuteen. Suomen tavoitteena on, että biotalouden kasvun mahdollisuudet huomioidaan vahvasti erityisesti EU:n teollisuuspolitiikassa ja että biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen ja EU:iin. Suomi pitää yhteisen maatalouspolitiikan valmistelussa esillä biotalouden rahoituksen jatkuvuuden merkitystä osana maaseudun kehittämistä ja arvonnallisen kasvattamista.

Suomen lähtökohtana on teknologianeutraali lähestymistapa, jossa puhdas siirtymä toteutetaan markkinaehtoisesti ja kustannustehokkaasti luoden EU:lle selkeää kilpailuetua.

Suomen lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin. Rahoituksen tavoitteena tulee olla strategisen kilpailukykyyn ja osaaamisen edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyöllä.

Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Toissijaisuusperiaatetta tulee kunnioittaa ja päätökset tulisi tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Komission tulevassa ohjelmassa on erityisesti arvioitava tehdyn sääntelyn vaikutuksia yritysten kilpailukykyyn ja keskityttävä myönteisen investointiympäristön luomiseen sekä sääntelyn ennakoitavuuteen. Uuden sääntelyn valmistelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää ennakoitavuuteen ja joustavuuteen, jolla pystytään tarvittaessa vastaamaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin. EU-sääntelyn on oltava selkeää ja oikeusvarmuutta lisäävää, ja se tulee toimeenpanna tehokkaasti. Jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava valmistelussa nykyistä paremmin ja unionin sekä jäsenmaiden keski-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

näistä toimivallan jakoa on kunnioitettava. Säädos ehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin sekä eri aloitteiden ja toimenpiteiden yhteisvaikutusten kokonaisarviointiin. Lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luoda tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liiallisen yksityiskohdaisia velvoitteita. Suomi pyrkii vähentämään etenkin yritysten hallinnollista taakkaa lisäävää sääntelyä.

Suomi korostaa, että liikkuvuuden edistäminen painottaen korkean tuottavuuden sektoreita on keskeistä laadukkaana ja saavutettavan koulutuksen ja strategisesti keskeisen osaamisen varmistamiseksi. Suomi näkee osaavan koulutetun työvoiman saatavuuden parantamisen keskeisenä tekijänä Euroopan kilpailukyvyille.

Suomi pitää Euroopan kilpailukyvyyn ja menestyksen kannalta ratkaisevana, että jatkamme määrätietoista ponnistelua koulutustason nostamiseksi ja jatkuvan oppimisen vahvistamiseksi EU:n tasolla. Jatkuvat panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukevat näitä tavoitteita. Maailmanlaajuisessa kilpailussa EU:n on oltava kilpailukykyinen alue sekä huippututkimukselle että opiskelijavaihdolle.

Talous ja rahoitus

Suomi ajaa jäsenmaiden vastuuta julkisen taloutensa kestävydestä eikä sitoudu toimiin, jotka muokkaavat Euroopan unionia epäsymmetrisen tulonsiirtounionin suuntaan. Suomi tukee ratkaisuja, joiden tavoitteena on vahvistaa jäsenvaltioiden velkakestävyttä.

Suomi edistää pääomamarkkinaunionia ja pankkiunionin saattamista loppuun niin, ettei se lisää Suomen ja suomalaisen pankkijärjestelmän yhteisvastuuta.

EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämällä Suomen nettomaksusuuden kasvua. Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin ensisijaisesti budjetin sisältä.

Suomen näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin. Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Suomi suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

Suomi korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävä kehityksen periaatteet. Samalla on huomioitava näiden toimien vaikutukset Euroopan talouden kestävyydelle ja

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

kilpailukyvyille. EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Suomi katsoo, että 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisen keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

Suomen näkemyksen mukaan metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelyssä on otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaisiin kansallisiin toimiin ja tunnistettava myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastomuutoksen torjuntaa, jossa tulee kuitenkin riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset. Metsäpolitiikka kuuluu jatkossakin jäsenvaltioiden kansalliseen päätösvaltaan.

Suomi katsoo, että puhtaan energian investointeja tulee edelleen edistää. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden toimien prioriteettina tulee olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisen tavoitteena on vähentää myös EU:n riippuvuutta kolmansista maista ja vahvistaa EU:n strategista autonomiaa. Suomen näkemyksen mukaan energiatehokkuustavoitteiden tulisi ensisijaisesti palvella päästöjen vähentämistä kulutuksen rajoittamisen sijaan. Lisäksi tulee tasavertaisesti huomioida jäsenvaltiokohtaiset puhtaaseen siirtymään tarvittavat teknologiat. Suomi edistää vahvasti ydinenergian roolia hiilidioksidipäästöttömänä energiamuotona puhtaan siirtymän mahdollistamisessa.

Suomi katsoo, että digitaalisilla ratkaisuilla ja niiden varhaisella käyttöönotolla edistetään myös puhdasta siirtymää. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet energiatehokkuuden parantamisessa sekä kasvihuonekaasupäästöjen ja muun ympäristökuormituksen vähentämisessä tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön. Digitaalisten ratkaisujen tulee olla myös itsessään ekologisista.

Puhtaan siirtymän kannalta avainasemassa olevat teknologiat ja innovaatiot, kuten tekoäly ja päästöseuranta, ovat riippuvaisia datan saatavuudesta, vapaasta liikkumisesta ja hyödyntämisestä. EU:ssa tulee jatkaa työtä datatalouden ja digitalisaation edistämiseksi niin horisontaalasti kuin tarvittaessa sektorikohtaisesti.

Innovaatioiden, osaamisen ja puhtaan siirtymän edistämisessä Suomi tunnistaa kaupunkien kasvavan roolin keskeisenä toimintaympäristönä.

Suomi korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G. Suomi korostaa EU:n globaalien vaikuttavuuden parantamista erityisesti murrosteknologioiden standardointiin liittyen.

Euroopan strateginen kilpailukyky sekä häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat tehostettujen riskinhallintatoimien lisäksi lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin, merikaapeleihin, satelliitteihin, datakeskuksiin, tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin ja kriittisiin teknologioihin sekä eurooppalaisten arvoketjujen kehittämiseen. Osana tätä kokonaisuutta tulee tunnistaa korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys Euroopan kilpailukyvyille.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Suomen näkemyksen mukaan EU:n tulee olla vahvempi geopoliittinen toimija, sillä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa yhdistettynä kiristyvään suurvaltakilpailuun on muuttanut Euroopan turvallisuusympäristöä nopeasti, merkittävästi ja pitkäkestoisesti. EU:n globaalia toimintakykyä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja kehittää johdonmukaisesti. Suomi tukee EU:n kumppanuuksien edistämistä EU:n globaalien roolien vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi.

Määräenemmistö päätösten lisääminen EU:ssa on mahdollista vain rajatuilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueilla. Suomi korostaa perussopimuksien tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntää rakentavaa pidättäytymistä.

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle niin kauan kuin on tarpeen. Suomi tukee Ukrainaa sen eurooppalaisella polulla. Jälleenrakennukseen sekä kestäväen rauhan rakentamiseen tulee valmistautua.

Suomi korostaa tarvetta vahvistaa unionin kriisinsietokykyä eli kokonaisvaltaista ja laaja-alaista varautumista mahdollisiin tuleviin kriiseihin ja hybridiuhkiin.

Kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Suomi edistää EU-tasolla toimintatapaa, joka huomioi koordinoitusti kaikki politiikka- ja sektorit varautumisen vahvistamisessa. Suomen tavoitteena on, että kokonaisturvallisuuden vahvistamiseksi määriteltäisiin konkreettisia EU-tason tavoitteita sekä unionille että jäsenmaille. EU:n kriisinkestävyden vahvistaminen on tärkeä osa strategista autonomiaa ja unionin kykyä toimia itsenäisesti. Suomi tavoittelee EU:n teknologiakyvykkyyden vahvistamista osana strategista autonomiaa. Luotettavien teknologiakumppaneiden merkitys korostuu nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa.

Suomen etu on, että EU on turvallisuudessa ja puolustuksessa mahdollisimman vahva ja toimintakykyinen. Suomi tukee EU:n puolustusyhteistyön syventämistä, jota on jatkettava laaja-alaisesti ja konkreettisesti. Kehittämisessä tulee huomioida sekä EU:n kyky globaalina toimijana että oman puolustuksen vahvistaminen. Tällä tarkoitetaan mm. suorituskykyjen kehittämistä pysyvän rakenteellisen yhteistyön sitoumusten mukaisesti, sotilaallista liikkuvuutta, nopean toiminnan kyvyn vahvistamista ja EU:n kriisinhallinnan mukauttamista toimintaympäristön muutoksiin sekä EU:n ja Naton välistä yhteistyötä. Suomi tukee Euroopan puolustuksen huoltovarmuuden vahvistamista myös oikeudellisesti sitovin järjestelyin.

Eurooppalaisten suorituskykyjen kehittäminen ja tehokas käyttö edellyttävät kilpailukykyistä puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Suomen tavoitteena on, että unioniin luotaisiin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat. Suomi kannattaa EU:n puolustusteollisuuden sisällyttämistä kestäväen rahoituksen taksonomiaan.

Osana Suomen pyrkimystä vahvistaa EU:n päätöksentekokykyä erillisen puolustusministerineuvostokokoonpanon perustaminen voisi olla tarkoituksenmukaista. Tämä tukisi EU:n vahvempaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista roolia.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Suomen tavoitteena on EU:n ja Naton yhteistyön syventämisen ohella EU:n ja Yhdysvaltojen mahdollisimman tiivis ja strateginen yhteistyösuhde. Lisäksi Suomi tukee Kiina-politiikan vahvempaa koordinaatiota EU:n ja Yhdysvaltojen välillä.

Hallitus torjuu voimakkaasti järjestäytyntä rikollisuutta. EU:n sisäisen turvallisuuden kannalta on olennaista, että oikeus- ja lainvalvontaviranomaisten toimintaedellytyksiä ja rajat ylittävää yhteistyötä kehitetään vastaamaan merkittävästi muuttunutta turvallisuusympäristöä. Tältä osin keskeistä on mm. viranomaisten tiedonsaanti ja tietoturvan edistäminen. Lisäksi Suomen tavoitteena on, että viranomaisten keskinäistä tietojenvaihtoa jäsenmaiden välillä lisätään terrorismin ja muun rikollisuuden torjumiseksi. Nykyistä enemmän huomiota tulee kiinnittää myös rikosten ennaltaehkäisyyn.

Suomi pitää kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeänä, että maataloutta voidaan harjoittaa tuotavasti kaikilla EU-alueilla. Suomi korostaa ruoantuotantoa maatalouden tärkeimpänä tehtävänä. Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet elinvoimaisen maaseudun merkitystä omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Kestävyyden eri ulottuvuuksien (taloudellinen, sosiaalinen, ympäristöllinen) välillä on löydettävä ruoantuotannon jatkuvuutta tukeva tasapaino. Suomi edistää suurpetoja, erityisesti suttu, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.

Muuttoliikkeen hallinta

Suomelle on tärkeää, että kukin jäsenvaltio hoitaa normaaliaikoina omat muuttoliikepolitiikkaan liittyvät velvoitteensa ja huolehtii ulkorajansa turvallisuudesta kaikissa tilanteissa. Tehokas ulkorajavalvonta on hallitun muuttoliikepolitiikan keskeinen osa-alue. Suomi korostaa EU:n muuttoliikekysymyksissä kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa toimia edistetään niin EU:n sisällä kuin suhteissa kolmansiiin maihin. Muuttoliikepolitiikassa tulee panostaa vahvoihin ja toimiviin kumppanuuksiin lähtö- ja kauttakulkumaiden kanssa hyödyntäen EU-virastojen kyvykkyydet täysimääräisesti. Suomi edistää EU-tasolla yhteistyötä kolmansien maiden kanssa. Tavoitteena on muuttoliikepaineen hillintä sekä ihmiskuljetuksen ehkäisy. Suomi edistää rakentavasti EU-tason toimia, joilla kehitetään mahdollisuuksia toteuttaa turvapaikkaprosessi ja kansainvälisen suojelun tarjoaminen turvallisissa kolmansissa maissa. Hallitusohjelman mukaan Suomi noudattaa muuttoliikepolitiikassa ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. EU:n yhteisen palautuspolitiikan tehostaminen ml. eri politiikkasektorien työkaluja hyödyntäen yhteistyössä EU-paluukoordinaattorin kanssa on keskeistä. Suomi pitää tärkeänä, että palautuspolitiikkaa EU:ssa kehitetään ja vahvistetaan. Suomi edistää ja tukee EU-tason aloitteita mm. turvallisten kolmansien maiden määrittämiseksi sekä turvapaikkaprosessissa että palautuksissa.

Suomi korostaa vahvojen ulkorajojen merkitystä ja Schengen-säännösten kehittämistä muuttoliikkeen hallitsemiseksi. Unionin muuttoliikepolitiikkaa kehitettäessä huomiota tulee kiinnittää asemaamme ulkorajavaltiona sekä jäsenvaltiona, joka on kohdemaal ja väylä edelleen liikkumiseen. Lisäksi Suomi edistää määrätietoisesti ratkaisuja, joilla estettäisiin ulkoisten toimijoiden mahdollisuuksia käyttää muuttoliikettä unioniin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä. Suomi edistää rakentavasti sellaisen EU-tason mekanismin käyttöönottoa, jolla laajamittaisen laittoman tai välineellistetyn maahanmuuton tilanteessa yksilöllisten turvapaikkahakemusten käsittely voi-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

daan väliaikaisesti keskeyttää tilanteessa, jossa valtion suvereniteetti vaarantuu esimerkiksi vieraan valtion vihamielisten toimenpiteiden johdosta.

EU:n laajentuminen

Suomi pitää unionin laajentumispolitiikassa ensisijaisen tärkeänä, että laajentuminen vahvistaa Euroopan unionia ja vakauttaa Euroopan turvallisuutta. Suomi katsoo, että hakijamaiden jäsenyysperspektiivi ja tuki niiden jäsenyysprosessille edistävät näitä tavoitteita. Suomi katsoo, että hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin omaa turvallisuutta, globaalia asemaa sekä taloudellista hyvinvointia ja edistää demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista. Suomi pitää tärkeänä, että jatkosakin laajentumisen keskeisiä uudistuksia käsitellään jäsenyysneuvottelujen aluksi sekä viimeiseksi ennen neuvottelujen sulkemista, jotta niiden toteutumista ja muutosten juurtumista ennen jäsenyyttä voidaan parhaalla tavalla tukea.

Unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi. Suomi korostaa, että asteittaisen lähentymisen tavoitteena tulee säilyä täysjäsenyys ja otettujen askelten tulee perustua kunkin hakijamaan meriitteihin ja olla tarpeen mukaan peruttavissa.

Liittymisprosessin rinnalla unionin tulee edetä tarvittavassa sisäisessä pohjatyössä. Suomen näkemyksen mukaan perussopimusmuutokset eivät ole ennakkoehto uusien jäsenvaltioiden hyväksymiselle unioniin, vaan EU:n toimintaa on uudistettava ja tehostettava ensisijaisesti nykyisten perussopimusten puitteissa. Samalla EU:n on oltava sitoutunut ja luotettava neuvottelukumppani.

Laajentumisella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia EU:n politiikanaloille, erityisesti EU-rahoitukseen. Vaikka mikään ehdokasmaista ei vielä liittyisikään unioniin vuoden 2027 jälkeisellä rahoituskehyskaudella, tulevaan kehykseen kuitenkin odotetaan sisältyvän nykyistä huomattavasti merkittävämpää rahoitustukea ehdokasmaille. Lisäksi on odotettavissa, että mahdollinen laajentuminen luo jo ennakkollisesti painetta uudistaa ja modernisoida EU:n tulevaa rahoituskehystä. Suomi korostaa, että vasta uusien jäsenvaltioiden liittymisen myötä osasta nykyisiä nettosaajamaita tulisi nettomaksajia ja nykyisten nettomaksajien nettomaksuasema entisestään kasvaisi.

Suomi tunnistaa tulevan laajentumisen erityisen merkityksen EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa. Suomi korostaa, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

Suomi tunnistaa lisäksi, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan. Suomi katsoo, että modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa Suomi korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Suomi korostaa, että unionin laajentuminen tarkoittaisi nykyistä suurempia sisämarkkinoita ja uusia kasvumahdollisuuksia suomalaisille yrityksille.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Aluksi

Käsiteltävänä olevan valtioneuvoston kirjelmän tarkoituksena on määritellä avaintavoitteet seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Eurooppa-neuvosto hyväksyy kesäkuussa 2024 pidettävien Euroopan parlamentin vaalien jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään prioriteetit uudelle viisivuotiskaudelle ja joka toimii ohjeistuksena komission puheenjohtajalle. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että Suomen EU-vaikuttamista kehitetään ja vaikutetaan aktiivisesti seuraavan Euroopan komission ohjelmaan.

Valtioneuvosto esittää EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan pääprioriteeteiksi Euroopan strategisen kilpailukyvyyn vahvistamista, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantamista ja puhtaan siirtymän sekä bio- ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistämistä. Nyt määriteltävien avaintavoitteiden lisäksi valtioneuvosto laatii vuosittain konkreettisen EU-vaikutamisstrategian Suomen edun kannalta keskeisistä EU-kysymyksistä. Valiokunta tukee valtioneuvoston esittämiä pääprioriteetteja kiinnittäen oman toimialansa näkökulmasta huomiota erityisesti seuraaviin näkökohtiin.

Ruokaturva ja huoltovarmuus EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa

Viime vuosina suuret ja äkilliset muutokset kansainvälisessä toimintaympäristössä ovat korostaneet kansallisen ruoantuotannon ja ruokaketjun toimintavarmuuden merkitystä. Maatalouden tuotantopanosten kustannukset lähtivät nousuun jo syksyllä 2021 pandemian jälkimainingeissa. Erityisesti lannoitteiden ja energian hintojen nousu voimistui Venäjän aloittaessa hyökkäyssodan Ukrainaan helmikuussa 2022. Globaalit kriisit ovat tehneet näkyväksi Suomen ja koko EU:n ruoantuotannon riippuvuuden ulkomaisista tuontipanoksista ja maailmanmarkkinoiden hintakehityksestä.

EU:n maatalouspolitiikan rahoitus on jatkossakin tärkeä osa EU:n monivuotista rahoituskehystä. Valmistelu EU:n seuraavan ohjelmakauden maatalouspolitiikan sisällöstä on jo käynnissä EU:n komissiossa. Parlamenttivaalien jälkeen muodostettava uusi komissio antaa esityksensä vuosia 2028—2034 koskevasta EU:n rahoituskehystä mahdollisesti vuonna 2025. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että maatalouspolitiikan toimien johdonmukaisuus ja pitkäjänteisyys ovat olennaisia maataloustuotannon toimintaympäristöä vakauttavia tekijöitä. Valiokunta katsoo, että EU:n maatalouspolitiikan tulee hallitusohjelman linjausten mukaisesti keskittyä ruokaturvan parantamiseen. Tukijärjestelmää on kehitettävä ja yksinkertaistettava siten, että maataloustuet kohdistuvat nykyistä paremmin varsinaiseen ruoantuotantoon.

Hallitusohjelmassa todetaan, että suomalainen maa- ja metsätalous pohjautuu perhe- ja yksityisomistukseen sekä pitkäjänteiseen, ylisukupolviseen osaamiseen ja omaisuudesta huolehtimiseen. Eurostatin vuoden 2020 tilastojen mukaan valtaosa, 94,8 prosenttia, EU-alueen yli 9 miljoonasta

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

maatilasta luokitellaan perhetiloiksi eli tiloiksi, joilla perheenjäsenet vastaavat yli 50 prosentista maatilatalouteen käytetystä työstä. Poikkeuksen perhetiloihin perustuvasta maataloudesta muodostavat EU:n jäsenmaista lähinnä Ranska ja Viro, joissa on merkittävässä määrin myös yritysmuotoista maataloutta. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että hajautettu maataloustuotanto on niin Suomessa kuin koko EU:n alueella ruokaturvan ja huoltovarmuuden keskeinen perusta. Kuten valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, on kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeää, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti koko EU:n alueella.

Ruoan globaali kysyntä kasvaa edelleen maailmassa, ja tässä tilanteessa EU:lla ja Suomella on mahdollisuudet toimia kokoaan suurempina kestäväen ruoantuotannon edelläkävijöinä globaalisti. Erityisesti jos ilmastonmuutosta ei pystytä merkittävästi rajoittamaan, on mahdollista, että ruoantuotannon painopiste siirtyy pohjoiseen. Suomella on tällöin hyvät edellytykset lisätä omaa ruoantuotantoaan, sillä Suomessa on tilaa, puhdasta pohjavettä, korkea teknologia ja muihin EU-maihin verrattuna myös nuoria yrittäjiä. Suomessa viileä ilmasto ja runsaat vesivarat sopivat erityisesti nurmiviljelyyn, jota nautakarjatalous puolestaan voi hyödyntää. Luonnonvarakeskuksen vuoden 2022 tilastojen mukaan Suomen maataloista kasvinviljely oli tuotantosuuntana 71 prosentilla ja kotieläintalous 21 prosentilla tiloista. Loput tilat ovat sekatiloja, joilla ei ole yhtä selkeää päätuotantosuuntaa. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että huoltovarmuuden ja ruokaturvan kannalta on tärkeää, että Suomessa harjoitetaan kattavasti maan eri osissa monipuolista maataloutta useilla eri tuotantosuunnilla.

Ilmastonmuutos vaikuttaa maatalouden harjoittamisen edellytyksiin monella tavalla. Tukivarojen suuntaaminen jatkossa nimenomaan aktiivisesti ruokaa tuottavien tilojen käyttöön voi asiantuntijoiden arvioiden mukaan edistää sekä päästövähennyksiä että tuottavuutta. Kestävä kotimainen ruokajärjestelmä lisää omavaraisuutta, kuormittaa vähemmän ympäristöä ja tuottaa puhdasta ja terveellistä ruokaa. Valiokunta korostaa, että sääolosuhteiden äärevöityessä vesienhallinta on pelloilla keskeisessä asemassa niin huoltovarmuuden kuin ilmasto- ja vesistövaikutusten näkökulmasta. Kuivien jaksojen lisääntyminen kasvattaa runsaiden vesivarojen merkitystä, ja vesivarat tulee hallitusohjelman mukaisesti pitää kansallisissa käsissä. Turvepeltoihin liittyvä huoltovarmuusnäkökohta on tärkeä erityisesti kuivina kasvukausina, jotka voivat ilmastonmuutoksen myötä olla yleistymässä. Valiokunta katsoo, että turvepeltojen päästövähennyspotentiaalia tulee hallitusohjelman mukaisesti edelleen hyödyntää ottaen kuitenkin samalla huomioon peltojen merkitys ruoantuotannon kannalta.

Valtioneuvoston kirjelmän mukaan Suomi haluaa ajaa kokonaisturvallisuusajattelua ja suomalaista huoltovarmuuskonseptia EU-tasolla. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että lähtökohtana on oltava kunkin jäsenvaltion vastuu elintarvikehuoltonsa turvaamisesta ja toimivalta reagoida häiriö- ja kriisitilanteissa. Suomen valmiussuunnittelun ja konkreettisen varautumistoininnan keskiössä ovat Huoltovarmuuskeskuksen ja toimialajärjestöjen sopimuksiin perustuvat poolit, jotka hoitavat toimialansa valmiussuunnittelua sekä ohjaavat ja seuraavat yrityskohtaista varautumistyötä. Tätä mallia voidaan pitää hyvänä esimerkkinä järjestelmästä, joka osallistaa ja sitouttaa muun muassa elintarvikeketjun toimijat toimimaan elintarvikehuoltovarmuuden hyväksi.

Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että EU:ssa on tärkeää tunnistaa elintarvikehuollolle kriittiset tuotantopanokset ja selvittää, miten niiden kriisinkestävyyttä voidaan kehittää. Ruokasekto-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

rin kriittisimpien luonnonvarojen ja tuotantopanosten saatavuus sekä niiden eurooppalainen omistajuus on varmistettava. Euroopassa on muun ohella merkittävää lannoiteteollisuutta, joka on kuitenkin riippuvainen maakaasun sekä fosforin ja kaliumin tuonnista. Kun EU:n strategisena tavoitteena on vähentää riippuvuutta Venäjältä tulevasta tuonnista, on välttämätöntä lisätä suunnitelmallista lannoitteiden ja rehujen tuotantoa ja omavaraisuutta Euroopassa.

Kestävä metsien käyttö

Suomi on EU-alueen metsäisin maa, ja Suomessa metsillä on keskeinen merkitys kansantaloudelle sekä tärkeä asema myös muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta. Maa- ja metsätalousvaliokunta edellyttää, että metsäpolitiikka pidetään valtioneuvoston kirjelmässä todetulla tavalla kansallisessa päätösvallassa ja samalla aktiivisesti vaikutetaan EU:n metsiin liittyviin politiikkoihin. Kuten valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, on metsiä ja maankäyttöä koskevassa säätelyssä otettava huomioon jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat olosuhteet ja mahdollisuudet kustannustehokkaiisiin kansallisiin toimiin ja tunnistettava myös metsiin liittyvät elinkeinomahdollisuudet. Valiokunta korostaa myös hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan metsänomistajan päätösvaltaa metsien käytössä vahvistetaan. EU:n ei pidä suoraan eikä epäsuorasti rajoittaa suomalaisen metsän käyttöä, eikä kansallisilla tulkinnoilla pidä vaikeuttaa elinkeinon toimintaedellytyksiä. Suomalainen kestävä metsätalous lisää pitkällä aikavälillä metsien monimuotoisuutta ja hiilensidontaa. EU:n ennallistamisasetuksen kaltaista kansallista päätösvaltaa kaventavaa säätelyä tulee jatkossakin vastustaa.

Suomi ja Ruotsi erottuvat muista EU-maista olennaisesti siinä, että maiden pinta-alasta suurin osa on metsää. Metsämaan suurella osuudella on merkitystä myös Suomen maatalouden tulorakenteen kannalta. Eurostatin tilastojen mukaan Suomi ja Ruotsi ovat ainoita EU-maita, joissa maataloihin kuuluvasta pinta-alasta metsäalan osuus on suurempi kuin maatalousmaan. Muista EU-maista myös Itävallassa, Slovakiassa ja Sloveniassa maataloihin kuuluu keskimäärin merkittävästi metsää. Suomessa metsätaloudesta saatavilla tuloilla on suuri merkitys myös maatalojen kannattavuuden ja sitä kautta huoltovarmuuden kannalta. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että metsätalouden merkitystä huoltovarmuudelle tuodaan esiin myös Suomen EU-vaikuttamisessa.

Metsäteollisuustoimialoilla arvonlisäyksen nostaminen on tärkeä tavoite niin Suomen kansantalouden kuin koko EU:n kannalta. Suomi on metsiin ja metsätalouteen liittyvän osaamisen ja tutkimuksen suurvalta, mikä tulee tuoda esiin myös EU:n metsiä koskevassa keskustelussa nykyistä vahvemmin. Puurakentamisella arvonlisä voidaan kaksinkertaistaa lisäämättä hakkuita, kun mekaanisen metsäteollisuuden tuotteita jatkojalostetaan nykyistä pidemmälle EU:n alueella. Hallitusohjelman mukaan TKI-rahoitusta kanavoidaan puurakentamiseen ja panostetaan alan koulutukseen. Puurakentamisessa pitkäikäiset ja kierrätettävät puutuotteet kasvattavat pitkäaikaista hiilensidontaa ja torjuvat näin osaltaan ilmastonmuutosta. Metsien ilmastohyötyjä voidaan kasvattaa panostamalla tällaisiin pitkäikäisiin tuotteisiin sekä huolehtimalla riittävän suuren metsänielun toteutumisesta.

Suomen kansallisen kasvihuonekaasuinventaarion mukaan metsämaan hiilinielut ovat heikentyneet vuodesta 2013 alkaen. Nasan satelliittimittauksiin perustuvissa tutkimuksissa Suomi näyttyy kuitenkin heikkona hiilinieluna, ja Suomen kokonaishiilinielut ovat vuoden 2023 tulosten

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

perusteella voimistumassa. Inventaario ja satelliittimittauksia hyödyntävät tutkimukset eivät ole suoraan vertailukelpoisia, koska inventaario sisältää vain ihmistoiminnan hiilipäästöt ja -nielut, kun taas satelliittimenetelmä kattaa kaikki hiilen lähteet ja nielut. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että metsien hiilensidonnan ja monimuotoisuuden edistäminen ja toisaalta talouskäyttö eivät ole toisiaan poissulkevia. Monimuotoisuuden ja metsien kasvun edistäminen toteutetaan parhaiten osana aktiivista ja oikea-aikaista kestävästä metsätaloudesta. Hyvinvoivat metsät turvaavat myös maamme huoltovarmuutta ja muutoskestävyyttä.

Biotalouskasvun mahdollisuudet

Luonnonvarakeskuksen ja Tilastokeskuksen laatimien tilastojen mukaan biotalous muodosti 17 prosenttia Suomen kansantalouden tuotoksesta ja 12 prosenttia arvonlisäyksestä vuonna 2021. Biotalouskasvun luoma arvonlisä oli vuonna 2021 näin ollen noin 27 miljardia euroa. Yli kolmasosa arvonlisästä koostui metsäsektorista, minkä lisäksi myös elintarvikesektorin ja rakentamisen osuus arvonlisästä ja erityisesti biotalouden työllisyysvaikutuksista oli merkittävä. Vuonna 2022 päivitetyn Suomen kansallisen biotalousstrategian keskeisin tavoite on kaksinkertaistaa biotalouden arvonlisä vuoteen 2035 mennessä kiihdyttämällä biotalouden arvonlisän kolmen prosentin vuosikasvutason neljään prosenttiin. Maa- ja metsätalousvaliokunta on EU:n biotalousstrategiaa koskeneesta valtioneuvoston kirjelmästä antamassaan lausunnossa (MmVL 3/2023 vp — E 99/2018 vp) katsonut, että arvonlisän kasvattaminen on tärkeää sisällyttää myös päivitettyä EU:n biotalousstrategian keskeisiin tavoitteisiin.

Suomessa laajat biologiset luonnonvarat yhdistettynä korkeaan teknologiseen osaamiseen antavat hyvät mahdollisuudet uusien kiertotalousratkaisujen kehittämiseen. Esimerkiksi bioperäisen hiilidioksidin talteenotto ja tuotteistaminen biohiilen muodossa tarjoavat mahdollisuuden korvata uusiutumattomia tai ympäristölle haitallisempia raaka-aineita useissa eri käyttötarkoituksissa. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että EU:n alueella panostetaan omiin teknologisiin ratkaisuihin bioperäisen hiilidioksidin talteenotossa ja varmistetaan yleisesti Euroopan vahvan aseman säilyttäminen biotalouden osaajana. On tärkeää, että EU:n teollisuuspolitiikassa tunnustetaan uusiutuvien luonnonvarojen tarjoamat kasvun mahdollisuudet EU:n taloudelle, jotta biotalouden tutkimuksen ja kehityksen panostukset realisoituvat myös investointeina Suomeen.

Uudistamalla energiajärjestelmää ja tukemalla hajautettua energiantuotantoa voidaan parantaa normaali- ja poikkeusaikojen energiaturvallisuutta ja huoltovarmuutta. Kuten hallitusohjelmassa todetaan, parantaa hajautettu maataloilla tapahtuva biokaasutuotanto huoltovarmuutta sähkön, lämmön ja liikennepolttoaineiden osalta. Tuotannossa olevien peltujen ja metsämaan käyttöä auringovoimarakentamiseen tulee välttää ja rakentamista ohjata hallitusohjelman mukaisesti rakennettuun ympäristöön, turvetuotannosta vapautuneille alueille ja joutomaille. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa erityisesti energian saannin ja elintärkeiden verkkojen toimintavarmuuden merkitystä maataloudessa. Syksyllä 2022 laaditussa valtioneuvoston huoltovarmuusselonteossa todettiin, että tavoite ajaa alas polttoon perustuva energiantuotantokapasiteetti on huoltovarmuuden kannalta osin ongelmallinen, sillä erityisesti lämmöntuotannossa poltolle on olemassa vain rajoitetusti vaihtoehtoja. Tässä yhteydessä valiokunta nostaa erityisesti esiin turpeen merkityksen energiahuollossa, kasvualustoina ja kotieläintuotannon kuivikkeina. Panostukset turpeen korvaavien tuotteiden löytämiseksi eivät ole olleet riittäviä, eikä taloudellisesti kestäviä ratkaisuja turpeen korvaamiseksi kasvualustoina ja kuivikkeina ole vielä olemassa.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Suurpetopoliittikka

Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, että Suomi edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa. Suurpedoista myös karhua, ilvestä ja ahmaa koskeva nykyinen lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö vaikeuttavat suurpetokantojen alueellisesti ja sosiaalisesti kestäväää sääntelyä. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että kannanhoidollinen metsästys on tärkeä osa tehokasta ja kattavaa keinovalikoimaa suurpetojen aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseksi. Metsästystä koskevaa sääntelyä kehitettäessä on myös otettava huomioon metsästysharrastuksen laajempi merkitys kokonaisturvallisuuden kannalta muun muassa metsästäjien tarjoaman suurriistavirka-avun ja luonnonhoitotyön kautta. Valiokunta katsoo, että pyrittäessä vaikuttamaan suurpetoja koskevan sääntelyn kehittämiseen ja EU:n luonnonsuojelua koskevien direktiivien muuttamiseen tulee samalla ottaa huomioon myös muutostarpeet maataloudelle ja kalastukselle merkittäviä vahinkoja aiheuttavien valkoposkikihanhien ja merimetsojen sääntelyssä.

Tasapainoisen alueellisen kehityksen turvaaminen

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa oman toimialansa näkökulmasta tasapainoisen alueellisen kehityksen merkitystä Suomen kaltaiselle maaseutuvaltaiselle maalle. Maaseutupoliittikan toimenpiteitä tarvitaan pitämään yllä maaseudun elinvoimaa, houkuttelemaan nuoria viljelijöitä alalle ja monipuolistamaan yritysrakennetta. Elinvoimaisen maaseudun merkitys omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja turvallisuuden perustana on korostunut viimeaikaisissa kriiseissä erityisesti Suomessa, jolla on yli 1 300 kilometrin raja Venäjän kanssa. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että myös EU:n päätöksenteossa otetaan huomioon, miten maaseudun säilyminen asuttuna ja elinvoimaisena tukee erityisesti itärajalla rajaturvallisuuden ylläpitämistä.

Venäjän rajan sulkeutuminen näkyy itäisen Suomen teollisuudessa ja niin elintarvike- kuin metsäteollisuudessa. Saimaan kanavan sulkeutuminen ja Venäjän-viennin loppuminen nostavat rah tien ja viennin kustannuksia. Investoinnit Itä-Suomen metsäteollisuuteen ovat vähentyneet merkittävästi. Itäisen Suomen maaseutuelinkeinojen perusta on rakentunut nurmiviljelypohjaiseen nautakarjatalouteen ja erikoisviljelyyn, vahvaan metsätalouteen ja matkailuun. Maataloudessa itäisessä Suomessa on koettu suuri rakennemuutos, joka jatkuu voimakkaana edelleen. Elintarviketeollisuus on itäisestä Suomesta vähentynyt, ja jalostusta on tuotannon tavoin siirtynyt länteen. Myös kokonaistuotannon määrä alueella jatkaa laskua. Ilman jalostavaa teollisuutta ei ole myöskään elinvoimaista alkutuotantoa. Kuten valtioneuvoston kannassa todetaan, tulee koheesiopoliittikkaa kehitettäessä painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä. Suomen on pyrittävä hyödyntämään mahdolliset uudet EU:n rahoitusmekanismit.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että EU:n laajuudessa tarkastelussa koko Suomi on maantieteellisen sijaintinsa vuoksi vaikeasti saavutettavaa aluetta. Tämä korostuu erityisesti tarkasteltaessa meriliikenteen keskeistä merkitystä Suomen ulkomaankaupalle ja huoltovarmuudelle. Maataloustuotanto on käytännössä riippuvaista maa- ja merikuljetuksista, tuotantopanosten, kuten rehun ja lannoitteiden, tuonnista, energian saatavuudesta, toimivista tietoverkoista sekä vesihuollosta. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että maatalous ja elintarviketeollisuus voivat säilyä ja kehittyä koko Suomen alueella. Tämä edellyttää panostuksia erityisesti edellä kuvattuun kriit-

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

tiseen infrastruktuuriin ja aktiivista vaikuttamista EU:n elintarvikehuoltoon ja ruokaturvaa koskeviin aloitteisiin. Hallitusohjelman mukaisesti tulee aktiivisesti hakea EU-rahoitusta infrastruktuurihankkeille ja edistää EU:n ulkoraja-alueiden elinvoiman vahvistamista Suomessa.

EU-sääntelyn kehittäminen ja yksinkertaistaminen

Sääntelyn ennakoitavuuteen ja johdonmukaisuuteen on EU-tasolla edelleen tarpeen kiinnittää huomiota, sillä viime vuosina on tehty paljon uusia säädösehdotuksia arvioimatta riittävästi niiden yhteisvaikutuksia. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että EU:n maataloutta ja luonnonvaroja koskevat päätökset perustuvat luotettaviin tietoihin eri jäsenmaiden lähtötasoista ja tieteelliseen arvioon päätettävien toimenpiteiden vaikutuksista, mukaan lukien vaikutukset huoltovarmuuteen ja elintarvikeomavaraisuuteen. Valiokunta korostaa, että vaikutusarvioinnissa on tärkeää tarkastella ehdotetun sääntelyn vaikutuksia riittävän pitkällä aikavälillä sekä ottaa huomioon alueelliset erot maankäytössä ja biopohjaisten raaka-aineiden käytössä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että maataloustukien hakemista ja valvontaa koskevien vaatimusten monimutkaistuminen muodostaa päinvastaisista tavoitteista huolimatta jatkuvasti kasvavaa hallinnollista taakkaa tuen saajille. Samalla myös tukien toimeenpanosta vastaavien viranomaisten työtaakka kasvaa. Valtioneuvoston kirjelmän mukaan Suomen tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Hallitusohjelmassa todetaan erityisesti maatalouden ja elintarvikesektorin osalta, että päällekkäistä valvontaa maataloilla ja elintarviketeollisuudessa vähennetään. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että sääntelyn yksinkertaistaminen ja mahdollisuuksien mukaan sen vähentäminen on yleisesti tärkeää. Tämä koskee aivan erityisesti seuraavaa yhteistä maatalouspolitiikan strategiakautta, jonka valmistelu on jo käynnissä.

Lopuksi

Maa- ja metsätalousvaliokunta haluaa lopuksi nostaa vielä esiin keskeisimmät näkökohtansa liittyen Suomen avaintavoitteisiin seuraavalle EU-vaalikaudelle 2024—2029. Valiokunta katsoo ensinnäkin, että EU:n maatalouspolitiikassa tulee keskittyä ensisijaisesti ruokaturvan parantamiseen ja sen varmistamiseen, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti koko EU:n alueella. Metsillä on Suomessa erityinen merkitys, ja niihin liittyen valiokunta katsoo, että metsäpolitiikka tulee pitää kansallisessa päätösvallassa ja kehittää samalla EU:n metsiin liittyvää sääntelyä siten, että metsiin liittyvät kansalliset erityispiirteet ja elinkeinomahdollisuudet otetaan paremmin huomioon. Suomessa biotalouden arvonnäkökohdasta merkittävä osuus muodostuu metsä- ja elintarvikesektorista, ja laajat biologiset luonnonvarat yhdistettynä korkeaan teknologiseen osaamiseen antavat hyvät mahdollisuudet tämän arvonnäkökohdan kasvattamiseen. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että biotalouden mahdollisuudet tunnustetaan myös EU:n teollisuuspolitiikassa ja varmistetaan panostukset biotalouden tutkimukseen ja kehitykseen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp

Helsingissä 21.3.2024

puheenjohtaja Jenna Simula ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsenet Markku Eestilä kok
jäsenet Tiina Elo vihr
jäsenet Ritva Elomaa ps
jäsenet Veronika Honkasalo vas
jäsenet Laura Huhtasaari ps
jäsenet Janne Jukkola kok
jäsenet Teemu Kinnari kok
jäsenet Milla Lahdenperä kok
jäsenet Anders Norrback r
jäsenet Piritta Rantanen sd (osittain)
jäsenet Eerikki Viljanen kesk
jäsenet Paula Werning sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina

**Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 1**

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yhdymme valiokunnan lausuntoon ja siinä esitettyihin näkökantoihin. Pidämme kuitenkin valtioneuvoston kantaa monelta osin ohuena Suomen kannalta tärkeissä asioissa. Siksi korostamme erityisesti alla esitettyjä näkökulmia Suomen EU-vaikuttamisen tavoitteissa.

Metsäpolitiikka säilytettävä kansallisissa käsissä – tarkoittaa entistä vahvempaa vaikuttamista

Yhdymme valtioneuvoston kantaan siinä, että metsäpolitiikan on jatkossakin oltava kansallisessa päätösvallassa, vaikka EU vaikuttaakin välillisesti metsäpolitiikan sisältöön muun muassa ilmasto-, ympäristö- ja energiapolitiikan kautta.

Tämä tarkoittaa, että Suomen on tehtävä vahvaa vaikuttamistyötä unionissa sen eteen, että tietoisuus kestävä metsätalouden ratkaisuista ja mahdollisuuksista unionissa kasvaa. Tämä lähtökohhta ei näy tarpeeksi vahvasti valtioneuvoston kannassa. Ilmaisua ”kestävä metsätalous” ei valtioneuvoston kannasta löydy, ja Suomelle tärkeät metsäsektorin tavoitteet jäävät valtioneuvoston kannassa laihoiksi.

Valtioneuvoston kantaan tulee lisätä tavoite edistää kestävä metsätalouden edellytyksiä myös EU-tasolla. Metsä- ja puutuoteteollisuuden rooli osana ilmastokriisin ratkaisua jää niin ikään puuttumaan valtioneuvoston kannasta, esimerkiksi puurakentamisen rooli hiilinieluna. Näitä mahdollisuuksia Suomen tulee jatkuvasti kommunikoida muihin EU-maihin, jotta metsien tärkeä rooli Suomelle ymmärrettäisiin niissä EU-maissa paremmin. Suomessa täytyy työskennellä sen eteen, että metsäteollisuuden tuotteiden jalostusarvo nousee. Myös metsiin liittyvän TKI-toiminnan tärkeys puuttuu valtioneuvoston kannasta.

Maatalous

Lämpenevä ilmasto voi johtaa siihen, että ruuantuotannon painopiste siirtyy pohjoisemmaksi ja Suomen tavoitteissakin esille nostetut turvallisuusympäristö, kriisinsietokyky ja huoltovarmuus saavat entistä vakavamman merkityksen. Tästä näkökulmasta myös Itä- ja Pohjois-Suomen merkitys huoltovarmuudessamme kasvaa ja on ensiarvoista säilyttää maatalouden ja maaseutuyritysten sekä elintarviketuotantoon liittyvä jatkojalostus näillä alueilla. Ruuantuotantoon käytettävää peltoalaa tai runsaasti hiiltä sitovia metsäaloja on vältettävä ottamasta aurinko- tai tuulivoiman tuotantoon.

Suomen merkittävät vesivarat ja ilmaston lämpenemisen aiheuttama kuivuus Keski- ja Etelä-Euroopassa vauhdittavat tätä kehitystä. Suomen tulee varautua siihen, että kiinnostus luonnonvarojamme kohtaan myös tällä sektorilla kasvaa. Päätösvalta Suomen vesivarojen käytöstä on säilytettävä kansallisella tasolla.

EU ei ole omavarainen elintarvikehuollon tuotantopanosten suhteen. Kriittiset tuotantopanokset on tunnistettava ja selvitettävä, miten kriisinkestävyyttä voidaan kehittää päämäärätietoisesti.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Kaikkein kriittisimpien luonnonvarojen ja tuotantopanosten saatavuus sekä niiden eurooppalainen omistajuus on varmistettava. Lannoitteiden ja rehujen omavaraisuutta on lisättävä. Maatalouden päästöjä on vähennettävä huoltovarmuutta vaarantamatta ja ruokaketjun päästöjen monitorointia kehitettävä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta lausuntonaan ilmoittaa, että se edellyttää valtioneuvoston vaikuttavan tulevan komission työohjelmaan edellä perusteluissa kuvatulla tavalla.

Helsingissä 21.3.2024

Piritta Rantanen sd
Paula Werning sd

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Vihreät ja vasemmistoliitto eivät voi hyväksyä valtioneuvoston kantaa koskien Suomen avaintavoitteita tulevalle vaalikaudelle. Euroopan unionin toimikausi 2024—2029 on äärimmäisen tärkeä ympäristötoimien, niin ilmastokriisin hallinnan kuin luontokadon pysäyttämisen, kannalta. Kaudella 2019—2024 EU on nostanut profiiliaan ympäristökysymyksissä ja onnistunut kirittämään ympäristötoimia myös silloin, kun jäsenvaltiot eivät ole tässä onnistuneet. Tuota suuntaa tulisi jatkaa ja työtä luonnon ja ilmaston puolesta syventää entisestään. Valtioneuvoston kanta ei tunnista riittävästi sitä, miten tärkeitä EU:n uskottavat ympäristötoimet ovat koko EU:n tulevaisuuden ja myös turvallisuuden sekä huoltovarmuuden kannalta.

Biodiversiteetti

Valtioneuvoston selvityksen aivan keskeinen puute on luonnon monimuotoisuuden merkityksen ohittaminen. Erityistä huolta aiheuttaa metsäluonnon tila, jonka kohentamiseen tarvitaan tulevalle EU-kaudella merkittäviä panostuksia. Suomen ja EU:n pääprioriteeteissa tulisi olla selkeästi ja yksiselitteisesti ympäristön tilan parantaminen.

Metsäluonnon biodiversiteetin tila ja kehitys on huolestuttavaa niin Suomessa kuin koko EU:ssa. EU-maiden biodiversiteetin huono tila, lajien uhanalaistuminen ja LULUCF-sektorin nielujen heikko kehitys osoittavat, että jäsenvaltioiden tähänastiset politiikkatoimet ovat olleet riittämättömiä. Niinpä EU:n biodiversiteettistrategiaa toimeenpanevat, pakottavat EU-lainsäädäntötoimet, kuten ennallistamisasetus, ovat välttämättömiä ja tervetulleita.

Hyvinvoiva metsäluonto turvaa myös huoltovarmuutta ja muutoskestävyyttä. Valtioneuvoston kannassa luontokadon torjuminen ja metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen jäävät avaintavoitteissa reunahuomautusten omaiseen rooliin. Suomen kannan tulisi selvästi osoittaa, että ymmärrämme, miten luontokato ja myös ilmastomuutos aiheuttavat monia merkittäviä riskejä huoltovarmuudelle.

Myös vesistöjen suojelu on avainasemassa biodiversiteetin suojelussa ja luonnon tilan kohentamisessa. Siksi Suomen kantaan tulisi sisällyttää myös Itämeren ja vesistöjen suojelun nostaminen Suomen prioriteetteihin.

Valtioneuvoston kannasta puuttuu selkeä ymmärrys siitä, miten vihreä siirtymä voi väärin toteutettuna olla vakavasti ristiriidassa luonnon tilan kohentamisen kanssa. Vihreä siirtymä ei saa vaarantaa biodiversiteettiä tai vesien tilaa. Kaikessa vihreän siirtymän toiminnassa tulisi EU-tasolla aina noudattaa DNSH-periaatetta.

Toteamme Luontopaneelin lausuntoon viitaten, että suurpetoja koskeva sääntely ei ole Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta olennainen nosto EU:n vaalikauden tavoitteeksi.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp Eriävä mielipide 2

Biotalous ja luonnonvarojen käyttö

Biotalous voi olla osa ratkaisua ja kestävämpää tulevaisuutta vain, mikäli se on aidosti kestävä. Tällä hetkellä esimerkiksi Suomessa metsäluonnon ja hiilinielujen heikkenevä tila johtuu ensisijaisesti metsien käytöstä, jolloin hakkuutasojen ollessa nykyisellä tasolla tai sitä korkeammalla, metsätuotteisiin perustuva biotalous ei ole kestävällä pohjalla. Suomen LULUCF-sektorin hiilinielu on viime vuosina romahtanut, ja lisäksi näyttää todennäköiseltä, että EU ei saavuta kokonaisuudessaan LULUCF-asetuksen 310 miljoonan hiilidioksidiekvivalenttitonnin nettohiilinielua vuoteen 2030 mennessä. Metsien hiilinielua ei ole mahdollista ylläpitää ilmastotavoitteet saavuttaen, jos samalla ylläpidetään nykyinen hakkuutaso. Mikäli biotalouden halutaan olevan osa ilmastokriisin ratkaisua, se edellyttää tarkempaa sääntelyä ja parempia toimintaperiaatteita siitä, miten metsien käyttö voidaan pitää kestävällä tasolla. Hakkuutasoa tulee siis laskea.

Ilmaston kuumenemisen ja biodiversiteettikadon hillitseminen ovat välttämättömiä edellytyksiä myös metsä- ja biotalouden harjoittamiselle jatkossa. Metsien kestävä käytön edistäminen on myös suomalaisen metsätalouden etu. Muuttuva ilmasto tuo mukanaan kohoavia metsätuhojen riskejä sään ääri-ilmiöiden sekä tuholaisten ja kasvitautien lisääntyessä. Kestävästi hoidettu metsätalous on resilientimpää ilmastonmuutoksen mukanaan tuomia uhkia vastaan. Siksikin Suomen tulee tukea EU-tason toimia, joilla edistetään EU:n päätösvaltaan kuuluvia metsien hiilensidontaa ja biodiversiteettiä vahvistavia toimenpiteitä.

Hiilinielujen osalta valtioneuvoston kanta keskittyy liiaksi korostamaan metsien kansallisia erityispiirteitä. Ilmastotavoitteet sekä EU:ssa että Suomessa on laskettu sen varaan, että Suomen historiallisesti vahvat hiilinielut kasvavat. Näin ei ole ollut. Vaikka metsämaa itsessään on säilynyt hiilinieluna, maankäyttösektori kokonaisuudessaan on ollut päästölähde sekä vuonna 2021 että 2022. Ilmastotavoitteilta putoaa pohja pois, mikäli nielua ei ole, se on hyvin heikko tai maankäyttösektori tuottaa kokonaisuutena päästöjä eikä sido niitä. Suomen tulisi osaltaan uskottavan ilmastopolitiikan nimissä tukea EU:n tason ilmastotavoitteita sekä erillisiä nielutavoitteita ja hoitaa myös oma tonttinsa uskottavalla tavalla.

On hyvä, että valtioneuvoston kannassa kiertotalous nousee esiin. Kannassa tarvittaisiin kuitenkin vielä voimakkaampaa otetta sen puolesta, että luonnonvarojen käytön on laskettava ja esimerkiksi puhdas siirtymä ei saa kiihdyttää luonnonvarojen käyttöä. Mikäli kulutusta ei arvioida kriittisesti ja luonnonvarojen käyttöä pyritä vähentämään, eivät nykyiset luonnonvarat voi riittää ylläpitämään ns. puhdasta siirtymää. Tämä vaarantaa lopulta koko vihreän siirtymän ajatuksen. Todellinen vihreä siirtymä tarkoittaa väistämättä myös luonnonvarojen kulutuksen voimakasta vähentämistä. Jalostusarvoa on nostettava, jotta luonnonvarojen kulutusta saadaan laskettua.

Unionin yhteinen maatalouspolitiikka

Maatalouden päästövähennyksillä on kiire paitsi Suomen myös koko EU:n tasolla. Nykyinen yhteinen maatalouspolitiikka ei tarjoa aitoja kannustimia kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen tai terveyttä edistävän ruoantuotannon kasvattamiseen. Tulevan CAP-kauden tavoitteet on saatava tukemaan kestävyyttä koskevia ympäristön ja myös kansanterveyden näkökulmasta. Tämän tulisi näkyä Suomen avaintavoitteissa.

Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp Eriävä mielipide 2

EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa tulisi uudistaa siten, että se aidosti tukee maataloustuottajia siirtymään kohti ilmaston ja luonnon kannalta kestäväää maataloutta.

Suomalaisella maataloudella on täydet mahdollisuudet johtaa kestäväää siirtymää. Myös EU:n yhteinen politiikka on saatava tukemaan tätä tavoitetta. Tässä keskeinen keino on tukien suuntaaminen aktiivisesti ruokaa tuottaville tiloille, mikä kestävyuden lisäksi auttaisi myös maatalouden tuottavuutta.

Osana tulevaa CAP-kautta on oltava myös vahva siirtymä kohti kasvipohjaisempaa ruoantuotantoa. Eläinperäisen ruoan vähentäminen on tarpeen paitsi ympäristön ja kansanterveyden myös eläinten itsensä vuoksi. Nykyinen tapa tuottaa ravintoa aiheuttaa eläimille kärsimystä eikä tilanne muutu ilman määrätietoisia toimia. Kasvipohjaisen ruoan edistämiseksi tarvitaan toimia myös kasvien jalostuksen, kasviproteiinien tuotannon ja jatkojalostuksen sekä kasvipohjaisen ruokaketjun toimintaedellytysten osalta.

Myös yhteisen maatalouspolitiikan osalta valtioneuvoston kannasta puuttuu vahva linja ympäristöllisen kestävyuden ja turvallisuuden välisestä suhteesta. Yksi keskeinen osa turvallisuutta on ruokaturva, jolle ympäristökriiseistä aiheutuvat haasteet ovat ilmeiset. Keskeisessä asemassa on tulevilla kaudella säädettävä yhteinen maatalouspolitiikka. Tulevan CAP-ohjelman täytyy yhtäältä entistä paremmin huomioida se, miten minimoidaan vaikutukset luontoon ja vähennetään maatalouden ilmastovaikutusta. Toisaalta aivan olennaista on huomioida myös se, miten CAP-ohjelma varautuu ympäristön muutosten aiheuttamiin riskeihin. Maataloustuottajien täytyy myös tulla työllään toimeen. Kasvipohjaiseen ruokaketjuun on investoitava järjestelmällisesti.

Ilmastonmuutos

Uskottava ilmastopolitiikka vaatii uskottavia tavoitteita. Jotta EU voisi olla linjassa Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteiden kanssa ja näyttää globaalia esimerkkiä ilmastokriisin torjunnassa, on selvää, että EU:n tavoitetta hiilineutraaliudesta täytyy aikaistaa vuodesta 2050. Ilmastopaneelin mukaan tavoite tulisi asettaa aiemmaksi ja EU:n tulisi saavuttaa nettonollatavoite vuonna 2040. Tämän tavoitteen siirron tulisi olla myös Suomen EU-politiikan tavoitteena. Myös hiilinielulle tarvitaan oma osatavoitteensa.

Valtioneuvoston kannassa on korostettu ilmastotoimien kustannustehokkuutta. Tämä on hyvä tavoite, mutta se vaatii lisäksi, että periaatetta ollaan valmiita toteuttamaan käytännössä ja ajamaan myös tavoitteita, jotka tukevat tätä periaatetta. Käytännössä tällä hetkellä kustannustehokkaimpia toimia ovat monet, jo olemassa olevat toimet esimerkiksi turvemaiden hiilensidonnan osalta. Näiden sijasta valtioneuvoston kannassa korostuvat epävarmat ja ainakin toistaiseksi kalliit toimet, kuten teknologiset nielut.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ei yhdy valtioneuvoston kantaan vaan ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto MmVL 3/2024 vp
Eriävä mielipide 2**

Helsingissä 21.3.2024

Tiina Elo vihr
Veronika Honkasalo vas